

به نام خدا

استعداد معلمی: اصول و روش های موثر برای توسعه مهارت آموزشی

مؤلفان :

مریم مرثدی
فاطمه عسگرزاده
مژگان وفایی
طوبی قایدی
مریم محمدنبی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: مرشدی، مریم، ۱۳۴۲
عنوان و نام پدیدآور: استعداد معلمی: اصول و روش های موثر برای توسعه مهارت آموزشی /
مولفان مریم مرشدی، فاطمه عسگرزاده، مژگان وفایی، طوبی قایدی، مریم محمدنبی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۰۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۷۶-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: توسعه مهارت آموزشی - استعداد معلمی - اصول و روش های موثر
شناسه افزوده: عسگرزاده، فاطمه، ۱۳۵۴
شناسه افزوده: وفایی، مژگان، ۱۳۵۱
شناسه افزوده: قایدی، طوبی، ۱۳۴۲
شناسه افزوده: محمدنبی، مریم، ۱۳۵۱
رده بندی کنگره: PN۲۱۶۱
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۲۲
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۸۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: استعداد معلمی: اصول و روش های موثر برای توسعه مهارت آموزشی
مولفان: مریم مرشدی - فاطمه عسگرزاده - مژگان وفایی
طوبی قایدی - مریم محمدنبی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۱۰۸۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۷۶-۶
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	مقدمه
۹	فصل اول: حرفه معلمی
۹	اهمیت و جایگاه معلم در آموزش و پرورش
۱۴	خصوصیات و صفات معلم
۱۹	مهارت‌های حرفه ای معلمان
۲۳	فصل دوم: انگیزه معلمی
۲۳	تعاریف مفهومی انگیزه
۲۶	انگیزه شناسی معلمان
۲۷	معلمان با انگیزه از دیدگاه اسلام
۲۸	ویژگیهای معلمان با انگیزه
۳۱	رابطه نیاز با انگیزه
۳۲	انواع طبقه بندی انگیزه ها
۳۴	نظریه های انگیزش
۳۷	فصل سوم: معلم و مدیریت کلاس
۳۷	تعاریف مدیریت کلاس درس
۳۹	اهداف مدیریت کلاس
۴۰	سازماندهی و مدیریت کلاس درس
۴۰	شیوه‌های مدیریت کلاس
۴۲	سبک‌های مدیریت در کلاس
۴۵	عناصر مؤثر بر مدیریت کلاس
۴۶	موانع و مشکلات مدیریت کلاس
۴۸	دانش آموزان مسئله‌دار و مدیریت کلاس
۴۹	راهبردهایی جهت مدیریت مؤثر کلاس
۵۳	فصل چهارم: مهارت تدریس
۵۳	روش تدریس
۶۲	شاخص های تدریس کارآمد
۶۳	نقش عوامل مؤثر بر یادگیری در روند تدریس
۶۳	برخی از عیوب روش تدریس
۶۴	روابط انسانی

۷۰ ارزشیابی
۷۱ اهداف ارزشیابی
۷۵ فصل پنجم: تدریس خلاق
۷۵ نگاهی به روس تدریس مبتنی بر خلاقیت
۷۶ کلاس درس و خلاقیت
۷۸ گام های دست یابی به خلاقیت
۸۰ تاثیر خلاقیت معلمان بر خلاقیت دانش آموزان
۸۰ معلم و شیوه های پرورش تفکر اخلاق
۸۱ شیوه های گوناگون تدریس
۸۲ جهت گیری خلاقیت در سازمان های آموزشی
۸۵ مراحل اجرای روش تدریس مبتنی بر خلاقیت
۸۶ روش تدریس اکتشافی چیست ؟
۸۸ مراحل روش تدریس اکتشافی
۸۸ نقش معلم در روش تدریس اکتشافی
۹۰ ویژگی های معلم پرورش دهنده ی خلاقیت
۹۱ آموزش خلاقیت و نقش معلم در پرورش آن
۹۲ معلم و شیوه های پرورش تفکر خلاق
۹۳ شیوه های گوناگون تدریس
۹۷ طوفان فکری
۹۸ تکنیک خلاقیت شش کلاه تفکر
۱۰۱ منابع و مآخذ
۱۰۱ منابع فارسی
۱۰۶ منابع لاتین

مقدمه

معلمی که در چند جلسه اول کلاس درس بتواند اسامی شاگردان خود را یاد بگیرد و آنان را به اسم بخواند، با این کار می‌توان اطمینان و اعتماد شاگردان را به گفته‌های خود جلب کند، و در نظر کودکان فرد توانا و با ارزش و مسلط به کار خود جلوه‌گر شود. معلمانی که تکالیفی را برای روزهای بعد تعیین می‌کنند، سپس در اثر ضعف حافظه از یاد می‌برند، در نظر کودکان به فراموش کاری معروف می‌شوند و بسا که همین امر از نظر یادگیری مطالب و انجام دادن تکالیف پیامد تربیتی نامطلوبی داشته باشد. بنابراین، حافظه بزرگترین سرمایه معلم و مهمترین استعدادی است که معلم را در تدریس خوب و کسب دانش یاری می‌کند. معلم علاوه بر داشتن حافظه خوب و وفادار، باید از هوش نسبتاً خوبی نیز برخوردار باشد. چه، با توجه به این تعریف هوش که عبارت از استعداد درک معنی و مجرد و سازش با محیط و موقعیت جدید و حل مشکلات زندگی است، معلم هر لحظه با موقعیتی جدید و مشکلی تازه در کلاس درس و محیط پرورشی روبه‌رو است. داشتن هوش نسبتاً قوی او را توانا می‌کند که بهترین و مناسبترین راه حل مشکل را پیدا کند. مسلم است معلم باهوش از استعدادهای تخیل، تصور، تداعی، تجرید، تعمیم، حکم و استدلال بهره کافی خواهد داشت و این استعدادهای او را در عرضه و بیان موضوع به شاگردان، که دارای افکار، عواطف و احساسات متفاوتی هستند، و در تجزیه و تحلیل مسائل و مشکلات بیشتر یاری می‌کنند.

علاوه بر این، استعدادهای یاد شده معلم را توانا می‌کند به این که مقتضیات زمان و مکان را به خوبی دریابد و متناسب با آن عکس العمل از خود نشان دهد. با توجه به اهمیت نقش استعدادهای قوای ذهنی معلم در پیشرفت و توفیق برنامه‌های آموزشی و پرورشی است که در کشورهای متمدنی از کسانی که داوطلب شغل معلمی هستند تست هوش و سایر استعدادهای عمل می‌آید و کسانی که در گزینش پذیرفته می‌شوند که بالاترین نمرات یا حداقل نمرات قابل قبولی را کسب کرده باشند.

روش در مقابل واژه ی لاتینی « متد » به کار می رود و واژه ی متد در فرهنگ فارسی «معین» و فرهنگ انگلیسی به فارسی « آریانپور» به روش ، شیوه ، راه ، طریقه ، طرز، اسلوب معنی شده است . به طور کلی « راه انجام دادن هرکاری » را روش گویند . روش تدریس نیز عبارت از راه منظم با قاعده و منطقی برای ارائه درس می باشد .

« اصطلاح تدریس ، اگرچه در متون علوم تربیتی مفهومی آشنا به نظری می رسد. اکثر معلمان و مجریان برنامه های درسی با معنی و ماهیت درست آن آشنایی دارند . برداشت های مختلف معلمان از مفهوم تدریس می تواند در نگرش آنان نسبت به دانش آموزان و نحوه ی کارکردن با آنها تأثیر مثبت یا منفی برجای گذارد . برداشت چندگانه از مفهوم تدریس می تواند دلایل مختلفی داشته باشد ؛ از مهمترین آنها ضعف دانش پایه و اختلاف در ترجمه و برداشت نادرست معلمان از دیدگاههای مختلف تربیتی است گاهی آشفتگی و اغتشاش در درک مفاهیم تربیتی به حدی است که بسیاری از کارشناسان ، معلمان و دانشجویان این رشته مفاهیمی چون پرورش ، آموزش ، تدریس و حرفه آموزی را یکی تصور می کنند و به جای هم به کار می برند . این مفاهیم اگرچه ممکن است در برخی جهات وجوه مشترک و درهم تنیده داشته باشند ، اصولا مفاهیم مستقلی هستند و معانی خاص خود را دارند.

به هیچ وجه نمی توان مفهوم « پرورش » را با مفاهیمی چون آموزش ، تدریس و یا حرفه آموزی یکی دانست . پرورش مفهومی کلی است که می تواند سایر مفاهیم را در درون خود جای دهد .

مفهوم آموزش برخلاف پرورش یک نظام نیست ، بلکه آموزش فعالیتی است هدفدار و از پیش طراحی شده که هدفش فراهم کردن فرصت ها و موقعیت هایی است امر یادگیری را در درون یک نظام پرورشی تسهیل کند و سرعت بخشد . بنابراین آموزش وسیله ای است برای پرورش ، نه خود پرورش .

آموزش یک فعالیت مشخص و دقیق طراحی شده است ؛ پس هدفهای آن دقیق تر و مشخص تر و زودتر از هدف های پرورشی است . آموزش ممکن است با حضور معلم و یا بدون حضور معلم از طریق فیلم ، رادیو ، تلویزیون و سایر رسانه ها صورت گیرد .

مفهوم تدریس به آن قسمت از فعالیت های آموزشی که با حضور معلم در کلاس درس اتفاق می افتد اطلاق می شود .

تدریس بخشی از آموزش است و همچون آموزش یک سلسله فعالیت های منظم ، هدفدار و از پیش تعیین شده را دربرمی گیرد و هدفش ایجاد شرایط مطلوب یادگیری از سوی معلم است . به آن قسمت از فعالیت های آموزشی که به وسیله ی رسانه ها و بدون حضور و تعامل معلم با دانش آموزان صورت می گیرد به هیچ وجه تدریس گفته نمی شود بنابراین آموزش معنایی عام تر از تدریس دارد . به عبارت دیگری می توان گفت هر تدریسی آموزش است ولی هرآموزشی ممکن است تدریس نباشد . چهارویژگی خاص در تعریف تدریس وجود داردکه عبارتند از :

الف- وجود تعامل بین معلم و دانش آموزان

ب- فعالیت براساس اهداف معین و از پیش تعیین شده

ج- طراحی منظم با توجه به موقعیت و امکانات

د- ایجاد فرصت و تسهیل یادگیری.

در این مجموعه سعی شده به ویژگی و استعداد معلمی و مهارتهای تدریس پرداخته شود.

فصل اول

حرفه معلمی

اهمیت و جایگاه معلم در آموزش و پرورش

یکی از نهادهای مهم آموزش و پرورش هر جامعه سازمانی است که در آن معلمان مورد نیاز دوره های مختلف تحصیلی تربیت می شوند، زیرا محصول این نوع سازمان ها معلمانی هستند که نقطه آغاز هر تحول آموزشی و پرورشی اند و قادرند با دانش و مهارتی که کسب کرده اند چهره سازمان آموزشی را دگرگون سازند و فضای مدارس را به فضای محبت، رشد و بالندگی روح افزا و لذت بخش مبدل کنند و با انتقال عناصر فرهنگی به نسل نوظهور و اعمال روش های مناسب تربیتی، موجبات رشد شخصیت کودکان و نوجوانان را فراهم سازند. نظر به اهمیت نقش معلمان و اعتبار و ارزشی که بر آن متصور است، سرمایه گذاری به منظور تربیت و تامین این رکن مهم تعلیم و تربیت، بهترین و سودمندترین نوع سرمایه گذاری است. گسترش این قبیل سازمان ها مهمترین وظیفه مدیران عالی آموزش و پرورش و مدیران رده بالای کشور است، چرا که به قول ژان پیاژه زیباترین اصلاح و بازسازی آموزش و پرورش در صورتی که معلم به تعداد کافی و با کیفیت در اختیار نباشد با شکست روبرو خواهد شد. در آموزش و پرورش نقش نیروی انسانی مهم است و معلم از مهمترین عوامل موثر در رشد و توسعه کیفی و محتوایی تعلیم و تربیت به شمار می آید، زیرا تربیت انسان نتیجه یک جریان متقابل دو جانبه و بالاخره حاصل عمل مربی و عکس العمل شاگرد است. با توجه به همین اهمیت و جایگاه آموزش و پرورش در بین نهادهای مختلف جامعه می توان اذعان کرد، مهمترین نهاد اثرگذار در تربیت و تامین نیروی انسانی می باشد و معلم به عنوان مدرس و مربی می تواند نقش حساس و کلیدی در این رابطه داشته باشد تا نیروی انسانی کارآمد

و خلاق برای جامعه تربیت نماید، به این ترتیب زمینه مناسب جهت رشد جامعه در تمامی ابعاد آن فراهم می آید.

مهمترین عواملی که می توانند معلم را در رسیدن به اهداف عالی تربیت نیروی انسانی (تعلیم و تربیت) یاری رسانند فهرست وار به شرح زیر می باشد:

۱- بهره مند شدن از آن ویژگی های روانی، عقیدتی و اخلاقی که با رسالت معلم و مربی تناسب داشته باشد و نفوذ آنها را در جامعه به عنوان الگوی مطلوب و سرمشق آرمانی زندگی انسان ها بتوان تایید کرد .

۲- کسب دانش و اطلاعات کافی درحد لازم برای اشتغال به تدریس در هر رشته و هر مقطع تحصیلی.

۳- کسب مهارت ها و آمادگی فنی برای به کار گرفتن روش مطلوب عرضه و انتقال اطلاعات و مهارت ها به صورتی که کلاس درس آموختن و یادگیری را برای آموزنده سهل و آسان کند و محیط مدرسه نوجوانان را به ارزش های تربیتی زمان سوق دهد .

۴- آشنایی کامل او به روش های تدریس جهت ارائه یک تدریس موثر.

۵- آشنایی با اصول روان شناسی تربیتی و اصل تشویق و تنبیه در امر یادگیری.

۶- آگاهی کامل به شیوه های مختلف ارزشیابی جهت حصول اطمینان از بازده موفق فعالیت های آموزشی.

۷- توجه به شأن و کرامت انسان ها در تدریس و ساختن انسان های توانمند، خلاق و متعهد تا در آینده جامعه با کار و تلاش فرزندان خود به جایگاه اصلی خویش برد.

بنابراین معلم می تواند با برخورداری از عوامل فوق و دیگر عوامل تاثیرگذار در روند آموزشی نسبت به تربیت نیروی انسانی در سطح جامعه همت گمارد و بدون شک سعادت هر جامعه بستگی مستقیم به تلاش و همت معلمان آن جامعه دارد. امیدواریم با تلاش بی وقفه و آگاهی کامل از نقش خود از عهده ایفای وظیفه محوله برآیند. توفیق یا شکست برنامه ها و فعالیتهای آموزشی و پرورشی هر نظام و کشوری به معلمان آن بستگی دارد. به عبارت دیگر مهمترین وسیله رسیدن جامعه به غایات و هدفهای آموزش و پرورش معلم دانا و تواناست. با توجه به این امر است که اهمیت کار و مقام معلم و تأثیر عمیق آن در عزت و ذلت و پیشرفت و انحطاط جامعه روشن می شود. در حقیقت رهبری نسل آینده هر جامعه به دست معلمان آن جامعه است. روی این اصل است که حتی در